

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Πολυγλωσσικές ταυτότητες και γραμματισμοί προσφύγων και μεταναστών»

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Αμφιθέατρο UNESCO, 6 Νοεμβρίου 2021, 09:00-13:15

ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ: ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ • ΕΜΝ ΚΥΠΡΟΥ

Περιλήψεις Εισηγήσεων

Γιώργος Ανδρουλάκης

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών που εργάζονται με πρόσφυγες: μοντέλα και εφαρμογές

Στην παρουσίαση αυτή θα προσεγγίσουμε κριτικά ορισμένα μοντέλα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που έχουν προταθεί και εφαρμόζονται σε περιβάλλοντα εκπαίδευσης με πρόσφυγες/ισσες και μετανάστες/ριες. Θα συζητήσουμε τα όρια της σύνδεσης με τα συγκεκριμένα κοινωνικά και εκπαιδευτικά συμφραζόμενα των προγραμμάτων επιμόρφωσης (context-dependency) και θα προβάλουμε την ανάγκη μιας επιμόρφωσης που είναι θεσμικά κατοχυρωμένη και βιώσιμη. Επίσης, θα παρουσιάσουμε τις αρχές της επιμορφωτικής παρέμβασης T4I (Teach for Integration) που εφαρμόζεται στην Ελλάδα από το 2019, με χρηματοδότηση της UNICEF, και στην οποία έχουν συμμετάσχει ήδη πάνω από 500 εκπαιδευτικοί. Θα συζητηθεί ο βαθμός ετοιμότητας των εκπαιδευτικών, μετά από ένα τέτοιο πρόγραμμα, στα πεδία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, της διδακτικής της δεύτερης γλώσσας και της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Θα παρουσιάσουμε, τέλος, ορισμένα παραδείγματα γλωσσικών προγραμμάτων (παραδείγματα καλής πρακτικής), τα οποία απευθύνονται στις συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού.

Άντρη Παπακυριακού

Η γλωσσική εκπαίδευση ενηλίκων προσφύγων και μεταναστών στην Κύπρο

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η παροχή ευκαιριών για εκπαίδευση, και κυρίως γλωσσική εκπαίδευση, είναι απαραίτητος παράγοντας για πιο ομαλή ένταξη μεταναστών/προσφύγων στη χώρα υποδοχής. Πώς είναι, όμως, ακριβώς η κατάσταση στην Κύπρο; Όπως και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχουν περισσότερα στοιχεία για την εκπαίδευση παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία. Για την ομάδα των ενηλίκων προσφύγων/μεταναστών, όμως, τα δεδομένα είναι πολύ πιο περιορισμένα. Αρχικά, θα αναλύσουμε λίγο τις διάφορες ομάδες μεταναστών/προσφύγων μέσω στατιστικών δεδομένων. Επίσης, θα δούμε κάποια σημαντικά στοιχεία σε νόμους της Κυπριακής Δημοκρατίας και συγκεκριμένες δράσεις που αφορούν την ένταξη αυτών των ομάδων πληθυσμού.

Θα μας απασχολήσουν τα προγράμματα γλωσσικής εκπαίδευσης ενηλίκων προσφύγων/μεταναστών. Θα επιχειρήσουμε να κάνουμε μία χαρτογράφηση του χώρου, χωρίς να είναι στόχος μας να καλύψουμε όλα τα προγράμματα. Θα προσπαθήσουμε να κάνουμε κάποιες επισημάνσεις σχετικά με πιθανές ελλείψεις, αδυναμίες ή κενά, με στόχο να συμβάλουμε στη βελτίωση της κατάστασης. Θα γίνουν προτάσεις για μελλοντικό σχεδιασμό.

Ελένη Σκούρτου
Εκπαίδευση ενηλίκων προσφύγων

Η εκπαίδευση ενηλίκων είναι μία σύνθετη και διαρκής πρόκληση, επειδή αναπτύσσεται στη βάση της προϋπάρχουσας εμπειρίας των εκπαιδευομένων και την αξιοποίησή της και αυτό απαιτεί διαρκή διαπραγμάτευση ταυτοτήτων ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη. Πώς, όμως, αξιοποιούμε κάτι που μάς είναι άγνωστο, κάτι που μάς ξενίζει και πώς διαπραγματευόμαστε με αυτούς του άλλους ανθρώπους που φέρνουν αυτό το άγνωστο στο οπτικό μας πεδίο και στους εκπαιδευτικούς μας χώρους; Χρειάζεται μία βάση, για να στηριχθούμε. Και αυτή η βάση θεωρούμε ότι πρέπει να είναι κοινωνικά και παιδαγωγικά συμπεριληπτική, γλωσσικά να επιτρέπει επέκταση ρεπερτορίων και επικοινωνιακά να είναι διαγλωσσική.

Υπάρχουν κάποια κοινά στοιχεία ανάμεσα στην εκπαίδευση των παιδιών και στην εκπαίδευση ενηλίκων, που βοηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι η αποδοχή και ο σεβασμός της προσωπικότητας και η δημιουργία συνθηκών, όπου οι εκπαιδευόμενοι/ες ενθαρρύνονται και νιώθουν ασφάλεια στο να φέρουν την προηγούμενη γνώση τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εφόσον, το σχολείο ή όποια άλλη εκπαιδευτική συνθήκη είναι ένας ασφαλής χώρος, τότε μπορεί να επιχειρηθεί γεφύρωση παλιάς με νέα γνώση: κανείς και καμία ενήλικας, κανένα παιδί δεν μπορεί να μάθει κάτι, αν αυτό το κάτι δεν μπορεί να συνδεθεί / να γεφυρωθεί με όσα ήδη γνωρίζει, ώστε να δημιουργηθεί νόημα. Ο σεβασμός και η αποδοχή είναι το έδαφος πάνω στο οποίο κτίζονται νοήματα.

Άρα γεφύρωση με σκοπό τη νοηματοδότηση είναι ένα κεντρικό ζητούμενο στην εκπαίδευση.

Όμως, η γεφύρωση και η νοηματοδότηση δεν αφορούν ούτε αποκλειστικά ούτε κυρίως τη γλώσσα όσο ένα γενικότερο νόημα των πραγμάτων. Ένα νόημα που πρέπει να έχει αξία και για τις δύο πλευρές: την πλευρά των εκπαιδευτικών και της ευρύτερης κοινωνίας και την πλευρά των εκπαιδευόμενων και των κοινοτήτων τους.

Η πρόκληση εδώ συνίσταται στο ότι και τα δύο μέρη είναι επιφυλακτικά ως προς το νόημα των πραγμάτων, γιατί εκτός από στερεοτυπικές αντιλήψεις υπάρχει και κενό γνώσης.

Χρειαζόμαστε: ένα γενικότερο όραμα (που λειτουργεί ως πλαίσιο) με σαφείς κοινωνικούς στόχους. Χρειαζόμαστε όσο το δυνατόν πληρέστερη πληροφόρηση για τις συνθήκες από όπου προέρχονται οι εκπαιδευόμενοι, την προσφυγική βιογραφία τους, τη σχολική εμπειρία τους, κάποιες βασικές πληροφορίες για το εκπαιδευτικό σύστημα στη χώρα προέλευσης, τον προσανατολισμό, τις ελευθερίες και τους περιορισμούς του, τις παιδαγωγικές πρακτικές κ.ο.κ. Χρειαζόμαστε ένα υβριδικό σύστημα εκπαίδευσης ενηλίκων που να συνδυάζει οικείες σε μάς πρακτικές και πρακτικές οικείες στους/στις εκπαιδευόμενους/ες. Χρειαζόμαστε φιλικά υλικά, πολυτροπικά και μονοτροπικά. Χρειαζόμαστε να ανατρέχουμε διαρκώς στην προσωπική, την οικογενειακή, την κοινοτική μας βιογραφία, ώστε να διευκολυνθεί η γεφύρωση και να είναι αμφίδρομο το όφελος.

Θα επιχειρηθεί η παραδειγματική παρουσίαση των πιο πάνω με βάση περιπτώσεις εκπαίδευσης ενηλίκων προσφύγων στην Ελλάδα.

Οι ενήλικοι με μεταναστευτικό ή προσφυγικό υπόβαθρο συναντώνται μέχρι το πρώτο μισό της δεκαετίας του 2010 κατά κανόνα σε «ειδικά προγράμματα» ενηλίκων, κυρίως διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Ένας σημαντικά μικρότερος αριθμός συμμετέχει σε δράσεις γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων (στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, στα πρώην Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων) και στα «Διδασκαλεία/Σχολεία Ελληνικής Γλώσσας» ορισμένων ΑΕΙ, ή επαγγελματικής κατάρτισης για τον λεγόμενο γενικό πληθυσμό. Σε ένα περιβάλλον όπου η δημόσια παροχή προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων έχει υποχωρήσει από το 2011 και εξής, από το 2017 εμφανίζεται μια νέα γενιά προγραμμάτων, που απευθύνονται κυρίως σε ενηλίκους αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες και με μετατόπιση των φορέων υλοποίησης κυρίως στους διεθνείς οργανισμούς (όπως ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και η UNICEF) και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Παράλληλα, οι εκπαιδευτικές πολιτικές που αναπτύσσονται από το 2016 για τα παιδιά-πρόσφυγες απευθύνονται, όπως είναι αναμενόμενο, κυρίως στα άτομα σε ηλικία υποχρεωτικής εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα ένας σημαντικός αριθμός εφήβων μαθητών/τριών (ανάμεσα στους/στις οποίους/ες και μια μεγάλη μερίδα ασυνόδευτων ανηλίκων) να λαμβάνει περιορισμένη ή και μηδενική υποστήριξη, ώστε να ενταχθεί και να παραμείνει σε κάποια από τις καθιερωμένες διαδρομές της τυπικής εκπαίδευσης. Τα παιδιά αυτά, αρκετά από τα οποία θα βρει κανείς εγγεγραμμένα στα σχολεία, αλλά πολύ λιγότερα να φοιτούν πραγματικά, συχνά «παθολογικοποιούνται» και αντιμετωπίζονται ως εξ ορισμού ελλειμματικά, που, στην καλύτερη περίπτωση θα μπορούσαν να ενταχθούν σε σύντομα προγράμματα τεχνικής κατάρτισης ή σε προσωρινές, χαμηλά αμειβόμενες θέσεις χειρωνακτικής εργασίας. Από τη στιγμή που περνούν το κατώφλι της τυπικής ενηλικίωσης, οι ελάχιστες προσφερόμενες «ευκαιρίες» διαφοροποιούνται ανάλογα με το νομικό καθεστώς που τους έχει αποδοθεί. Οι προηγούμενες εμπειρίες τους, αλλά και οι δεξιότητες (συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών δεξιοτήτων και των δεξιοτήτων ζωής) που έχουν αποκτήσει σε τυπικά ή άτυπα περιβάλλοντα μάθησης ούτε αποτυπώνονται ούτε, πολύ περισσότερο, αξιοδοτούνται και πιστοποιούνται.

Από την άλλη μεριά, τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται μια σειρά σημαντικές πρωτοβουλίες: πιλοτικά προγράμματα αναπλήρωσης των περιόδων αποσχολοποίησης, όπως το Accelerated Learning Program, αλλά και δράσεις υποστήριξης της διδασκαλίας της γλώσσας υποδοχής με αξιοποίηση του γλωσσικού κεφαλαίου των νέων προσφύγων. Στην ανακοίνωση αυτή, θα συζητηθεί, μεταξύ άλλων, η αναγκαιότητα προγραμμάτων «δεύτερης ευκαιρίας» που διασφαλίζουν την επανασύνδεση με διαδρομές εκπαίδευσης και μετάβασης σε ευκαιρίες αξιοπρεπούς απασχόλησης, καθώς και η προτεραιότητα υποστήριξης των σχολείων και των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών εκπαιδευτικών πλαισίων.